

ТМ	Г. XXXIII	Бр. 3	Стр. 761 - 782	Ниш	јул - септембар	2009.
----	-----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 343.8

Прегледни чланак
Примљено: 5.2.2009.

Драган Јовашевић
Правни факултет
Ниш

УЛОГА КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА У УСПОСТАВЉАЊУ И ЗАШТИТИ ВЛАДАВИНЕ ПРАВА И ПРАВНЕ ДРЖАВЕ

Резиме

Основна функција (циљ) кривичног права као законског права јесте обављање заштитне функције, односно обезбеђење заштите одређеног друштва и његових вредности од криминалитета. Његов је задатак да обезбеди постојање једног друштва али и да омогући његов даљи развој. Та се заштита остварује на два начина : 1) прописивањем која се људска понашања сматрају кривичним делима и 2) прописивањем кривичних санкција и услова за њихову примену према учиниоцима таквих понашања. То је општа и заједничка функција сваког кривичног права, без обзира на конкретно друштво односно државу којој служи као средство заштите и независно од временског периода његовог важења. Истовремено ту лежи и основна разлика између кривичног права разних држава. Кривично право је инструмент за заштиту одређеног друштва и система његових заштићених вредности на одређеном степену развоја и као такво оно је специфично јер поседује низ карактеристика по којима се разликује од кривичног права сваке друге земље. Дакле, кривично право има за циљ остварење двојачке функције : 1) заштита и обезбеђење најзначајнијих друштвених добара и вредности од њиховог повређивања или угрожавања вршењем кривичних дела од стране појединаца или група, дакле очување постојећих односа што представља статичку функцију и 2) прати динамику и развој друштвених односа и учествује у њиховом мењању, унапређивању и заштити.

Кључне речи: закон, кривично дело, одговорност, суд, санкције

Кривично право се може посматрати у двојаком смислу: 1) као грана позитивног права и 2) као грана правне науке¹. Схваћено на

први начин, кривично право се дефинише као систем законских правних прописа којима се одређују кривична дела и кривичне санкције, те услови за њихову примену према учиниоцима кривичних дела у циљу сузбијања дела којима се повређују или угрожавају заштићене вредности². Или другим речима, то је скуп правних норми које одређују садржаје и обим овлашћења државе на кажњавање, при чему темељна претпоставка за њихову примену представља људско понашање које је одређено као кривично дело³.

У овом значењу се кривично право често изједначаје са кривичним законодавством једне државе. Другим речима, кривично право је део правног поретка који прописује која се људска понашања одређују као кривична дела и каква је правно организована реакција према учиниоцима таквих дела⁴. Или се кривично право може одредити као систем прописа којима се у једној држави одређује која су понашања забрањена, проскрибована и кажњива, односно одређена као кривична дела и које казне и друге кривичне санкције и под којим условима могу бити примењене према њиховим учиниоцима⁵.

¹ У правној теорији има мишљења да се кривично право може схватити у двојаким смислу : 1) у субјективном смислу као право на кажњавање од стране државе (*ius puniendi*) које произилази из права власти (*ius imperium*) и које се заснива на државној принуди и 2) у објективном смислу као систем законских правних прописа (З. Стојановић, Кривично право, Општи део, Београд, 2005. године, стр. 22)

² У савременој теорији доминира утилитаристичко схватање кривичног права иако се не може занемарити ни његов ретрибутивни карактер који се изражен кроз начела праведности и сразмерности која практично постављају границу и оквир за утилитаризам (Д. Јовашевић, Кривично право, Општи део, Београд, 2006. године, стр. 23-27). То указује на заштитну функцију кривичног права као његову основу сврху, функцију. Наиме, циљ је и сврха постојања и примене кривичног права уопште сузбијање криминалитета. Тако је логично да се кривично право оцењује и вреднује управо са аспекта да ли уопште и у којој мери, у ком обиму доприноси или може допринети сузбијању, смањењу или спречавању криминалитета. Ради се дакле о негативном утилитаризму које има за циљ да нанесе што мање несреће за људе, а не што више среће. Сматра се наиме да кривично право није погодан инструмент за "производњу среће људи". (З. Стојановић, Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства, Зборник радова, Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство, Златибор, 2005. године, стр. 13)

³ П. Новоселец, Опћи дио казног права, Загреб, 2004. године, стр. 1.

⁴ Г. Марјановић, Македонско кривично право, Општ дел, Скопље, 1998. године, стр. 2

⁵ Ж. Хорватић, Казнено право, Опћи дио, Загреб, 2003. године, стр.12; У правној теорији постоје и друга појмовна дефинисања кривичног права па се кривично право одређује и на следећи начин : као систем правних правила којима се у одређеној држави заштићују одређене вредности (добра или интереси) од понашања којима се те вредности повређују или угрожавају тиме што се таква понаша-

Кривично право као грана правне науке, пак представља систематизовани скуп знања о основним појмовима и институтима који су прописани позитивним кривичним законодавством или је то наука која проучава позитивно кривично право са циљем да систематски изложи и протумачи ове правне прописе и открије њихов смисао и социјалну намену⁶.

* * *

Из наведених дефиниција произилази да појам кривичног права као гране позитивног права једне државе (која тежи да оствари постулате правне државе и владавине права) чини одређивање кривичног дела и кривичне санкције у циљу остварења заштитне, гарантивне функције – сузбијања криминалитета којим се повређују или угрожавају заштићене друштвене вредности⁷. Формални елемент се огледа у чињеници да кривична дела, кривичне санкције и услове за њихову примену може да одреди само закон. То указује да је кривично право законско право, односно да је његов основни принцип – принцип легалитета или законитости кривичног дела и казне (предвиђен у члану 1. Кривичног законика Републике Србије из 2005. године).

Материјална (социјална) карактеристика кривичног права састоји се у његовој социјалној функцији – а то је заштита најзначајнијих друштвених добара и вредности одређене државе⁸. Та заштита се остварује прописивањем, изрицањем и извршењем санкција које имају принудни карактер, а које се примењују према учиниоцима кривичних дела којима се повређују или угрожавају заштићене вредности. Кривично право, дакле, проглашава одређена људска понашања као кривична дела предвиђајући за њихове учиниоце одређену врсту и меру казне или друге кривичне санкције. Из тога произилази и циљ ове гране права – утицање на људско понашање на посредан

ња проглашавају за кривична дела и што се прописују кривичне санкције које се примењују према њиховим учиниоцима (Б. Златарић, Кривично право, Опћи дио, Загреб, 1977. године, стр.3); као систем законских правних правила која прописују претпоставке кажњивости и примене санкција које се могу изрећи учиниоцима кривичних дела (П. Новоселец, Опћи дио казног права, Загреб, 2004. године, стр.1-2).

⁶ Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, Београд, 2006. године, стр. 119.

⁷ Д. Јовашевић, Основне карактеристике новог кривичног законодавства Републике Србије, Зборник Правног факултета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2006. године, стр. 189-209.

⁸ Задатак кривичног права је заштита правних добара преко заштите основних, елементарних социјално-етичких вредности у оквиру праведности (Н. Welzel, Das Deutsche Strafrecht, Berlin, 1960, str. 5).

начин прописивањем забрањених и кажњивих понашања чиме се утиче да грађани у погледу избора начина понашања поступају у складу са прописима правног поретка. То значи да циљ кривичног права није у самој примени казне (репресије) према непослушнима⁹.

Међутим, кривично право сваке поједине земље има своје карактеристике које су одраз управо оних друштвено-економских и политичких прилика и односа који владају у њој у одређеном временском периоду. Будући да кривично право служи као средство за заштиту најзначајнијих друштвених добара и вредности једне земље, то оно у првом реду зависи од система добара и вредности који се утврђују од стране актуелне власти у одређеном временском периоду. Ту се заправо и налази основа за разликовање између кривичног права различитих земаља односно кривичног права у истој земљи у различитим временским периодима.

Кривично право наше државе је део јединственог правног система, али које у том систему има посебан задатак - да обезбеди квалитетну, ефикасну и благовремену заштиту вредности, добара и интереса предвиђених кривичним законодавством. На основу наведених карактеристика кривично право наше земље се може дефинисати као систем законских прописа којима се одређују кривична дела, кривичне санкције и основи и услови за примену кривичних санкција према учиниоцима кривичних дела у циљу сузбијања дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством (члан 4. Кривичног законика), а то су човек и друге основне друштвене вредности без прецизног назначења у чему се оне састоје¹⁰.

Кривично право се, дакле, као грана позитивног права бави одређивањем кривичних дела и кривичних санкција као и основа и услова за примену кривичних санкција према учиниоцима таквих дела. Према томе, кривично дело и кривична санкција, појављују се као основни појмови и институти којима се бави кривично право и као грана позитивног права, али и као грана правне науке. Одређивањем кривичних дела, кривично право штити најзначајније друштвене вредности.

Средства за заштиту тих вредности од различитих облика и видова угрожавања и повређивања јесу кривичне санкције. Кривичне санкције имају принудни карактер јер се примењују против воље учиниоца кривичног дела. Оне се састоје у ограничавању или одузимању учиниоцу кривичног дела права или слобода које има као гра-

⁹ Љ.Јовановић, Д. Јовашевић, Кривично право, Општи део, Београд, 2003. године, стр. 2-3.

¹⁰ Љ.Лазаревић, Б. Вучковић, В. Вучковић, Коментар Кривичног законика Републике Црне горе, Обод, Цетиње, 2004. године, стр. 25-26.

ђанин на основу позитивних правних прописа. Али, да би се санкција могла применити, морају се утврдити основи и услови који оправдавају њену примену. Отуда утврђивање основа и услова за примену кривичне санкције, у првом реду кривице, такође чини предмет регулације кривичног права. То значи да је кривично право позитивна грана законодавства једне државе која има за предмет регулативе да одреди кривично дело, кривичну санкцију и основе и услове за примену кривичне санкције, а у првом реду кривицу као основа за примену казне.

* * *

Основна функција (циљ) кривичног права као законског права јесте обављање заштитне функције¹¹, односно обезбеђење заштите одређеног друштва и његових вредности од криминалитета¹² или да заштити заједнички живот људи у друштву¹³. Његов је, дакле, задатак да обезбеди постојање једног друштва¹⁴, али и да омогући његов даљи развој¹⁵. Та се заштита остварује на двојаки начин : 1) прописивањем која се људска понашања сматрају кривичним делима и 2) прописивањем кривичних санкција и услова за њихову примену према учиниоцима таквих понашања¹⁶.

¹¹ К. Перовић, Б. Томковић, М. Анђелић, Кривични закон СР Црне Горе, са коментаром, Титоград, 1982, стр. 45.

¹² Б. Златарић, Кривични законик практичној примјени, Прва свеска, Општи део, Загреб, 1956, стр. 22.

¹³ П. Новоселац, Опћи дио казненог права, Загреб, 2004, стр. 5.

¹⁴ Задатак је кривичног права да одржава друштвени поредак и стога је оно једно од облика друштвеног надзора. Оно друштвени надзор остварује на специфичан начин – помоћу државне репресије. Иако је кажњавање учиниоца кривичног дела реакција на његово понашање из прошлости, такав репресија ипак није сврха сама себи, него служи и спречавању будућих кривичних дела. То указује да је кривично право и превентивне природе (П. Новоселац, Опћи дио казненог права, ибид. стр. 5).

¹⁵ У теорији кривичног права се могу наћи и таква схватања према којима кривично право не може да иде испред стварности те да оно није погодан инструмент за "стварање нових вредности", већ је његов задатак само да заштити постојеће (З. Стојановић, Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства, оп.цит. стр. 13).

¹⁶ Заштитна функција кривичног права се остварује на више начина: 1) одређивањем људских понашања која су кривична дела, 2) прописивањем казни и других кривичних саакција за учиниоце кривичних дела и 3) изрицањем кривичних санкција учиниоца кривичних дела од стране надлежних судова. Судска делатност је трансмисија, посредник између кривичног закона и његовог циља (Б. Чејовић, Кривично право у судској пракси, Књига прва, Општи део, Београд, 1985, стр. 2).

То је општа и заједничка функција сваког кривичног права, без обзира на конкретно друштво односно земљу којој служи као средство заштите и независно од временског периода његовог важења. Истовремено, ту лежи и основна разлика између кривичног права разних земаља. Кривично право је инструмент за заштиту одређеног друштва и система његових заштићених вредности на одређеном степену развоја и као такво оно је специфично јер поседује низ карактеристика по којима се разликује од кривичног права сваке друге земље.

Ретка су кривична законодавства која изричито одређују заштитну функцију¹⁷. Тако у члану 2. Кривични законик Руске федерације истиче да се ова функција испољава у заштити од преступничких напада права и слобода човека и грађанина, имовине, друштвеног уређења и друштвене безбедности, оружаних снага и уставног уређења земље, обезбеђење мира и безбедности човечанства као и спречавање престапа¹⁸. Кривични законик Украјине¹⁹ у члану 1. одређује задатак кривичног права као очување друштвеног система Украјине, његовог политичког и економског система, имовине, личности, слобода и права човека и правног поретка од кривичних дела. Бугарски кривични законик²⁰ у члану 1. каже да је задатак кривичног права заштита личности и права грађана и уставом утврђеног правног поретка. Кривични законик НР Кине у члану 2. одређује да је задатак кривичног права да примењује казне у борби против криминалних аката у циљу заштите националне безбедности и политичке власти, народне демократије и социјалног система, својине, грађанских, демократских и других људских права, одржавање социјалног и економског реда и мирног развоја социјалистичког система.²¹

¹⁷ У савременој теорији доминира утилитаристичко схватање кривичног права иако се не може занемарити ни његов ретрибутивни карактер (који је изражен кроз начела праведности и сразмерности што практично поставља границу и оквир за утилитаризам). То указује на заштитну функцију кривичног права као његову основу сврху, функцију. Наиме, циљ је и сврха постојања и примене кривичног права уопште сузбијање криминалитета. Тако је логично да се кривично право оцењује и вреднује управо са аспекта да ли уопште и у којој мери, у ком обиму доприноси или може допринети сузбијању, смањењу или спречавању криминалитета. Ради се дакле о негативном утилитаризму које има за циљ да нанесе што мање несреће за људе, а не што више среће. Сматра се наиме да кривично право није погодан инструмент за "производњу среће људи". (З. Стојановић, Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства, оп.цит. стр. 13).

¹⁸ И. Федосова, Т. Скуратова, Уголовниј кодекс Росијској федерацији, Гарант, Москва, 2005, стр. 20.

¹⁹ М. И. Коржанскиј, Популарниј коментар Криминалног кодексу, Наукова думка, Киев, 1997, стр. 7-8.

²⁰ Наказателен кодекс с посочени старе текстове на изменените членове, Норма, Паралакс, Софија, 1998, стр. 8.

²¹ С.Д. Paglee, Chinese Criminal Law, Peking, 1998, str. 2.

У члану 1. Казнени закон Републике Хрватске²² истиче да овај закон прописује понашања којима се повређују или угрожавају основне слободе и права човека и друга права и друштвене вредности зајемчене и заштићене уставом и међународним правом чија се заштита не би могла остварити без казненоправне принуде. А према члану 1. Кривичног законика Републике Белорусије²³ сврха кривичног законика је заштита живота и здравља људи, њихових слобода и права, основа друштвеног, државног и јавног интереса, својине, животне средине и правног поретка од кривичних дела. Функција кривичног права Босне и Херцеговине²⁴ је осигурање и заштита личних слобода и права човека те заштита других права и друштвених вредности које су зајемчене и заштићене Уставом Босне и Херцеговине и међународним правом (чл. 2. КЗ БИХ, чл. 3. КЗ ФБИХ и чл. 3. КЗ БД БИХ) односно према чл. 1. КЗ РС заштита основних права и слобода човека и грађанина као и других основних индивидуалних и општих вредности које установљава и јемчи правни поредак.

На сличан начин заштиту човека и других основних вредности као основ заштитне функције нашег кривичног права прописује члан 3. Кривичног законика Србије, односно члан 1. Кривичног законика Црне Горе.²⁵ Дакле, кривично право има за циљ остварење двојаке функције: 1) заштита и обезбеђење најзначајнијих друштвених добара и вредности од њиховог повређивања или угрожавања вршењем кривичних дела од стране појединаца или група, дакле очување постојећих односа што представља статичку функцију и 2) праћење динамике и развоја друштвених односа и учествовање у њиховом мењању, унапређивању и заштити. То је димнамичка функција кривичног права²⁶.

Заштитна функција кривичног права²⁷ није потпуна и свеобухватна, већ је напротив делимична и парцијална. Наиме, кривично право не штити сва добра и вредности у једном друштву, већ само она која су најважнија за појединца као човека и грађанина и дру-

²² Народне новине Републике Хрватске, Загреб, број 110/1997.

²³ Criminal code of the Republic of Belarus, Official text, Minsk, 2000. godine, str.1

²⁴ Б. Петровић, Д. Јовашевић, Кривично (Казнено) право Босне и Херцеговине, Опћи дио, Сарајево, 2005, стр. 18-19.

²⁵ Службени лист Републике Црне Горе број 70/2003 и 47/2006; Љ. Лазаревић, Б. Вучковић, В. Вучковић, Коментар Кривичног законика Црне Горе, Цетиње, 2004, стр. 25-26.

²⁶ З. Стојановић, Генерална превенција и заштитна функција кривичног права, Анали Правног факултета у Београду, Београд, број 1-2/1994, стр. 220-229.

²⁷ О функцији кривичне норме више у делу Кривично законодавство и казнена политика; М. Милутиновић, Криминална политика, Београд, 1984, стр. 197-208; М. Ђорђевић, Проблеми казнене политике судова, Београд, 1973, стр.7-24.

штво као заједницу људи²⁸. Другим речима, штите се добра и вредности без којих не би било могуће постојање и развој ни човека ни одређеног друштва као посебне људске заједнице.

У погледу ове заштите разликују се две врсте вредности: 1) друштвене вредности и добра до чијег је очувања одређеној друштвеној заједници (односно владајућој структури) нарочито стало и 2) друштвене вредности и добра која имају универзални, општецивилизацијски значај, која се дакле штите у свим друштвима и свим периодима развоја без обзира на облик друштвене организације. Али, чак ни овим добрима и вредностима кривично право не пружа потпуну већ непотпуну, парцијалну заштиту, тј. заштиту која има фрагментарни карактер²⁹. Оно се ограничава на заштиту ових добара и вредности само од одређених напада у виду повређивања и угрожавања која су законом прописана као кривична дела. Овако одређена заштитна функција кривичном праву даје утилитаристички карактер.

Оваква делимична, фрагментарна заштита је не само оправдана, већ и једино могућа, јер би свеобухватна и тотална заштита довела до негације слободе и онемогућавања њеног развоја као и развоја друштва у целини, што би значило негацију сврхе заштите³⁰. Заштита ових друштвених вредности не остварује се само путем кривичног права, већ и путем других грана права, тј. целим правним системом при чему ова заштита има општији и примарни карактер за разлику од кривичноправне заштите која има специјални, секундарни, субсидијарни карактер. Механизам кривичноправне заштите одређених друштвених вредности ступа у дејство тек када се утврди да је механизам заштите неке друге гране права недовољан да обезбеди очување тих добара или вредности. У том смислу се оно појављује као *ultima ratio* правног поретка³¹, као његов последњи и најважнији чувар³².

²⁸ У теорији нема јединственог става о томе којим правним добрима треба дати предност у погледу кривичноправне заштите. Познато је наиме да претерана кривичноправна заштита општих добара (нпр. државе) може да угрози основна права и слободе човека. Такође није оправдан ни крајње индивидуалистички захтев да се на првом месту штите основна људска права. Потребно је пронаћи склад у погледу заштите ових добара тако да се штите она општа добра која су у функцији остваривања основних добара (држава, привреда, правосуђе), па се чак истиче да је заштита општих добара легитимна само онда и у оној мери ако таква општа добра служе човеку (З. Стојановић, Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства, оп.цит. стр. 16).

²⁹ Љ. Нешић, Кривично право, Општи део, Београд, 1991, стр. 10-11.

³⁰ Љ. Јовановић, Д. Јовашевић, Кривично право, Општи део, Београд, 2003, стр. 4-6.

³¹ Криминално политички посматрано потребно је наћи праву меру између неопходне и нужне репресије и онога што представља претерано задирање у сферу

Иако се кривичноправна заштита друштвених вредности³³ остварује углавном кроз казну као најважнију кривичну санкцију услед чега јој се даје репресивни, ретрибутивни карактер, она се не остварује само кроз ретрибуцију и одмазду већ исто тако и кроз превенцију (спречавање) вршења кривичних дела³⁴. Штавише циљ је кривичног права да васпитно утиче на понашање људи (кроз јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона) како би се они уздржали од кршења прописа и вршења понашања која су противправна и у закону одређена као кривична дела. Тако друштво путем кривичног права изражава своје очекивање да ће се његови чланови уздржати од вршења кривичних дела. То указује да примарни циљ кривичног права није примена кривичних санкција – дакле репресија, већ се оно заснива на претпоставци да већина грађана неће вршити кривична дела³⁵.

Функција нашег кривичног права је заштита најзначајнијих друштвених добара и вредности “заштићених” кривичним законодавством³⁶. Ова се заштита остварује на специфичан начин³⁷. Наиме,

појединца што и за друштво у целини има негативне последице. Заштитну и гарантивну функцију треба довести у међусобни склад. Или утилитаристички приступ треба ограничити начелима праведности и сразмерности. Иако је доста раширено схватање да управо ретрибутивизам води претерано строгим казнама, ипак већу опасност у том погледу представља утилитаризам. Наиме, претерано коришћење кривичноправне репресије је не само бескорисно и штетно, већ је и симптом озбиљних слабости једног друштва (З. Стојановић, Тенденције у савременој науци кривичног права и нека питања нашег материјалног кривичног законодавства, оп.цит. стр. 15).

³² Ф. Бачић, Кривично право, Опћи дио, Загреб, 1978, стр. 2-13; Б. Златарић, Кривично право, Први свезак, Загреб, 1970, стр. 73-79; Ж. Хорватић, Кривично право, Опћи дио, оп.цит. стр. 31-32.

³³ М. Ђорђевић, Ђ. Ђорђевић, Кривично право, Београд, 2004, стр. 26-27.

³⁴ Репресивни карактер кривичног права може да доведе и до одређене одбојности према овој грани права, до схватања да је бављење кривичним правом заправо конзервативна делатност недостојна слободољубивог појединца и борца за нове вредности. Но, то је погрешно схватање. Тиме што кажњава деликвента и на тај начин ограничава његова права, кривично право уједно омогућава поштовање људских права стварних и потенцијалних жртава кривичног дела, али и омогућаје њихов слободан развитак (П. Новоселац, Опћи дио казненог права, оп.цит. стр. 5). У правној теорији се може наћи и схватање према коме кривично право слободу не само ограничава, већ и ствара. Наиме, кажњавајући деликвента, кривично право се супротставља насиљу и другим облицима самовоље појединца чиме се омогућава остварење праведности (Jeschek, Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, str. 3).

³⁵ З. Стојановић, Кривично право, Општи део, оп.цит. стр. 22.

³⁶ Када се говори о заштитиној функцији кривичног права у прави план се поставља проблем одређивања садржине општег заштитног објекта. Основно је питање да ли у људским правима треба видети основни оријентир кривичноправне

кривично право не регулише друштвене односе непосредно, тј. оно не прописује правила понашања, већ одређује санкције за непоштовање постојећих друштвених, а пре свега правних правила понашања³⁸. Другим речима, заштита наведених вредности остварује се на тај начин што се одређују људска понашања која представљају кривична дела и што се за таква понашања прописују кривичне санкције према њиховим учиниоцима у циљу сузбијања криминалитета. Дакле, кривичноправна заштита остварује се *post factum*, онда када је заштићено добро већ оштећено или угрожено. Због те чињенице изгледа да заштитна функција, која се најчешће остварује применом казне, има чисто репресивни карактер. Кроз казну се, поред репресије, остварује и превенција и то како индивидуална тако и генерална.

* * *

Управо због значаја који кривично право има од најстаријих времена до данашњих дана у успостављању и заштити система најзначајнијих друштвених добара и вредности за које је друштво, односно држава, нарочито заинтересовано, у овом тематском броју је посебна пажња посвећена најзначајнијим друштвено опасним, негативним, кажњивим, забрањеним појавама на крају 20. века – разли-

заштите. Да ли треба тежити томе да кривично право штити само основна људска права и само она општа добра која су у функцији остваривања људских права. Зато се и поставља питање шта се у ствари штити кривичним правом. Наиме, кривично право може да штити само оно што постоји, па стога треба одустати од тежње да се штите нека идеална, zamiшљена, декларативно постављена права човека односно неке апстрактне и празне појмовне категорије. То значи да кривично право штити само она људска права која заиста постоје у једном друштву као позитивно вредноване датости (З. Стојановић, Југословенско кривично законодавство у функцији заштите људских права, Зборник радова, Југословенско кривично законодавство и слободе и права човека и грађанина, Београд, 2001, стр. 13).

³⁷ У правној теорији се могу наћи и другачија схватања о функцији кривичног права. Тако се истиче социјално-етичка, уместо утилитаристичке функције кривичног права. Наиме, задатак је кривичног права не заштита актуелних правних добара, јер кривично право ионако на сцену ступа тек када су ова добра повређена, него поштовање социјално-етичких вредности у радњама појединаца у друштву. Кажњавањем за кривична дела којима се повређују људска добра, заправо се обликује социјално-етички суд грађана и јача њихова верност, оданост поштовању права. На тај начин оно посредно штити људска права јер ако се грађани буду понашали у складу са правом, онда неће ни бити повреде ових добара (Welzel, *Das Deutsche Strafrecht*, 11. Auflage, Berlin, 1969, str. 2). Ово се учење налази у бити, у суштини "субјективног система кривичног права" (Ф. Бачић, *Кривично право, Опћи дио*, Загреб, 1986, стр. 6).

³⁸ Д. Јовашевић, *Коментар Кривичног закона СР Југославије*, Београд, 2002, стр. 18-19.

читим облицима и видовима криминалитета појединаца и група којима се повређују или угрожавају заштићене вредности, а тиме и основни постулати правне државе³⁹. Стога смо за овај број припремили низ текстова еминентних аутора из земље и иностранства који се условно могу подвести под заједнички наслов: “Улога кривичних санкција у успостављању и заштити владавине права и правне државе”.

Специфичан је рад под називом: “Појава, развој и улога новца у савременој привреди”. Према схватању аутора новац је друштвена појава веома старог поријекла, настала на одређеном ступњу историјског развитка људског друштва. У почетку се новац појавио да би олакшао процес размјене производа и да би тај процес усавршио, подигао на виши ниво. Међутим, у току историјског развитка новац је почео да врши и друге функције, почео је да постаје самостална сила са повратним дејством на економску базу из које је иначе постао, која га је и издигла на пиједестал економских збивања. Настао је и развијао се са настанком и развојем тржишта, са настанком и развојем робне производње, али је исто тако он довео и до заостравања друштвених противурјечности, нарочито између индивидуалног и друштвеног карактера рада, као и између употребне вриједности и вриједности. Најзначајније функције новца су мјера вриједности, средство промета, новац као благо и новац као свјетски новац.

У вези са обезбеђењем услова за уредно, несметано и ефикасно функционисање Републике Србије као правне државе, поред уредног измирења фискалних обавеза, везано је и питање онемогућавања да се “прљави” новац, дакле имовина стечена криминалом и другим противправни, делатностима појединаца и правних лица укључи у редовне финансијске и привредне токове. Управо разматрања о потреби јединствене, организоване, систематске и континуиране активности међународне заједнице (и њених надлежних органа) као и националних законодавстава садржи рад под називом: “Прање новца као савремени безбедносни изазов”. Ради се о старој појави, која је тек средином прошлог века нашла своје место у законодавству појединих држава, у првом реду САД. Одатле се криминализација прања добити која је стечена криминалом проширила на све државе.

Тако данас у структури националног, али и интернационалног криминалитета данас преовладава криминалитет управљен на штету имовине других физичких и правних лица (па чак и читавих држава) при чему појединици, групе и читаве организације поступају у вршењу своје криминалне активности вођени намером прибављања про-

³⁹ Д.Јовашевић, Кривични законик Републике Србије са уводним коментаром, Београд, 2007, стр.45-52.

тивправне имовинске користи. Но, то није довољно, па тако прибављени новац и друге имовинске користи ова лица покушавају да легализују, односно да их ставе у легални промет, оптицај (да им прибаве легални основ стицања).

С друге стране, учиниоци оваквих криминалних дела имају потребу да прикрију и право порекло оваквог новца или користи. Стога су не само поједине државе, већ и читава међународна заједница увиделе опасност од оваквих криминалних делатности појединаца и група које имају за циљ прање и прикривање новца и друге имовинске користи стечене вршењем кривичних дела. Тако међународно право, као и у поједина национална законодавства предвиђају кривичну одговорност за прање новца као кривично дело запређено строгим казнама чији је циљ спречавање и сузбијање оваквих друштвено опасних делатности.

Слична је тема и разматрана у раду под називом :”Пореса утаја у новом кривичном законодавству Републике Србије”. Ради се о правно теоријској и судскопрактичној анализи најопаснијег облика сиве економије којом се подрива и угрожава економски систем државе, а он чини основу политичког система и државне организације. Управо због значаја који фискални систем, систем јавних прихода, његово потпуно, ефикасно, квалитетно и законито функционисање имају за сваку државу, па тако и нашу, у кривичном законодавству је посебна пажња поклоњена утврђивању основа кривичне одговорности и кажњивости за пореску утају као најзначајније пореско кривично дело.

То је и логично јер избегавањем у потпуности или делимично или неблаговременим измирењем утврђених пореских обавеза од стране пореских дужника, угрожава се и остаривање бројних функција државе, а тиме и њено ефикасно остваривање постављених задатака као правне државе.

Иако стара социјално патолошка појава – корупција (поквареност) у савременим условима транзиције и опште глобализације добија посебно значају. Она се, наиме, сматра најзначајнијом сметњом за функционисање владавине права уопште и њених основних постулата. Управо о корупцији и њеном негативном утицају на развој институција власти говори рад под називом: “Проблем корупције у међународном праву” указујући да се ради о појави која није иманентна само нашим друштвеним условима. већ је то пак појава која је присутна у целој међународној заједници. Наиме, међу службеним кривичним делима се посебно издвајају кривична дела корупције која представљају само различите облике и видове испољавања злоупотребе службеног положаја.

Ради се о различитим облицима и видовима активног (давање мита) и пасивног (примање мита) подмићивања која познаје велики

број савремених кривичних законодавстава, али и више међународних аката, у првом реду аката Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније. Због изузетне опасности од коруптивних понашања појединаца и група посебно у транзиционим друштвима, и међународна заједница (универзална међународна организација оличена у Уједињеним нацијама као и регионалне организације у првом реду Савет Европе и Европска унија са одговарајућим организацијама и агенцијама у свом саставу) је кроз низ међународних правних аката поставила солидну правну основу и инструментаријум за организовању заједничку акцију у откривању, кривичном прогону, процесуирању и сузбијању оваквих противправних понашања. У том погледу посебно су значајне активности Европске уније о чијим напорима као и активностима специјализованих међународних безбедносних организација управо говори овај рад.

Када се разматрају карактеристике и облици испољавања савременог криминалитета, посебну пажњу опште, а још више стручне јавности заокупља насиље, хулиганско, силецијско и други облици недоличног понашања младих у вези са спортским такмичењима. Управо различити облици и видови испољавања насиља малолетника као специфичног стила понашања младих у тражењу свог идентитета говори рад под називом: "Спорт, млади и насиље". После излагања карактеристика личности младе популације и покушаја да се изнађе начин решавања њиховог сукоба са околином, аутор је указао на основне карактеристике новодонетог Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама чиме се наша земља прикључила малом броју европских земаља која посебним законским решењима утврђују систем превентивних и репресивних мера различитих учесника у организацији свих облика спортског такмичења као и других облика окупљања људи у већем броју на јавном простору чиме се ствара непосредна, конкретна опасност за јавни ред и мир, односно спокојство грађана и друге заштићене вредности.

По својој тематици и разматраним питањима специфичан је рад под називом: "Безбедносна превентива – императив савремене безбедности". За разлику од кривичних санкција и органа репресије који карактерише сваку државу од најстаријих цивилизација до данашњих дана, овде је предност у успостављању правне државе и владавине права управо даје превентивним мерама. Наиме, у новије време теоријска, а свакако и емпиријска сазнања недвосмислено указују на потребу за новом имплементацијом и унапређењем безбедносне превентиве у систему безбедности, те уопште у развоју државе, међудржавних односа и друштва.

Место и улога безбедносне превентиве државе је константна и специфична, а све чешће и одлучујућа за њен континуиран развој и

опстанак. Због тога конституисање безбедносне превентиве као научне дисциплине, пре свега, представља изузетно важан и сложен проблем који се и код нас мора дати адекватно место, значај и улога. И поред егзистирања мишљења и оцена о задовољавајућем стању и развоју безбедности не може се децидно закључити да је процес развоја безбедности заокружен као целина. Мада комплексна и у теорији и у пракси, безбедност данас не може пратити у потребној мери све могуће облике, врсте и обиме угрожавања што намеће потребу и оправдава развој безбедносне превентиве, њене теорије и праксе.

У савременим условима све државе, па и читава међународна заједница су суочени са различитим облицима и видовима криминалитета којима се повређују или угрожавају најзначајнија друштвена добра и вредности. Међу посебно друштвено опасним појавама 20. века истиче се организовани транснационални криминалитет који не познаје границе између држава. У супротстављању овим облицима криминалитета класичне методе, средства и поступци не могу да дају очекиване резултате. Стога све државе данас у систему кривичнопроцесног законодавства познају посебне мере – истражне радње, од којих се очекује помоћ у откривању, доказивању и сузбијању ових подебно опасних облика и видова криминалитета. Међу посебним истражним радњама, у стручној и општој јавности највише пажње изазива институт “заштићеног сведока”.

Управо о појму, карактеристикама, условима за примену и осталим специфичностима примене ове посебне истражне технике које све савремене полиције примењују у откривању, доказивању и пресуђењу најопаснијих облика и видова криминалитета који представља кочницу развоју и функционисању правне државе говори и рад под називом: “Институт заштићеног сведока у кривичноправном систему Босне и Херцеговине” управо са аспекта специфичних решења овог института у савременом кривичном праву, посебно са аспекта законских решења која су у примени у Босни и Херцеговини од 2003. године.

Имајући у виду чињеницу да овај институт све више добија на значају и у нашој држави, посебно када се има у виду доношење новог кривичног законодавства у овој области, то су искуства из нашег непосредног окружења изузетно значајна како за законодавца, тако и за непосредну криминалистичку и судску праксу.

И коначно треба рећи да различити облици и видови повређивања и угрожавања заштићених друштвених вредности нису само специфичност савременог друштва. Наиме, од најстаријих времена развоја људске заједнице јављали су се појединци или групе које су кршили дисциплину и правила друштвене заједнице (прво неписана – обичајна, а потом и писана) што је захтевало и одговарајућу реакцију друштвене заједнице у виду санкција. Управо о једном специ-

фичном облику одговорности говори и рад под називом: “Поморско осигурање према византијском праву”.

Управо је тема овога рада анализа карактеристика и обележја једног од најзначајнијих византијских писаних правних споменика – Поморског закона који је донет у периоду 600-800 година н.е. После излагања појма, структуре и карактеристика самог законског текста и његовог значаја за развој поморског права уопште, аутор је указао на специфичност решења везаних за накнаду штету и облике одговорности за различите облике повреде правила поморског пословања. Тако је посебно указано на облике утврђивања и накнаде штете по основу поморског осигурања брода, односно робе на броду у различитим случајевима као што су: губитак брода, оштећење брода, оштећење робе, крађа робе и др.

Домаћа литература

- Алексић Ж., Миловановић З., Лексикон криминалистике, Београд, 1995.
 Алексић Ж., Шкулић М., Криминалистика, Београд, 2002.
 Анђелковић М., Јовашевић Д., Избегавање плаћања пореза, Ниш, 2006.
 Антонић Д., Корупција у Србији, Београд, 2001.
 Атанацковић Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 1985.
 Барде М., Јанковић Д., Историја државе и права феудалне Србије, Београд, 1961.
 Башлар Г., Нови научни дух, Сремски Карловци, 1991.
 Беговић Б., Мијатовић Б., Корупција у Србији, Београд, 2001.
 Бошковић М., Материјални докази у криминалистичкој обради, Београд, 1990.
 Бошковић М., Криминалистика методика, Београд, 1998.
 Бошковић М., Актуелни проблеми сузбијања корупције, Београд, 2000.
 Бошковић М., Организовани криминал и корупција, Бања Лука, 2004.
 Бошковић М., Криминолошки лексикон, Нови Сад, 1999.
 Брдар М., Тоталитаризам и позитивизам, Београд, 1981.
 Васиљевић Т. Грубач М., Коментар Законика о кривичном поступку, Београд, 2005.
 Вешовић М., Практикум за кривично право, Посебни део, Сарајево, 1981.
 Видојевић З., Друштвени сукоби од класних до ратних, Београд, 1993.
 Вишић М., Законици древне Месопотамије, Београд, 2003.
 Вујаклија М., Лексикон страних речи и израза, Београд, 1980.
 Вујевић М., Увођење у знанствени рад у подручју друштвених знаности Загреб, 1988.
 Вукадиновић Р., Право Европске уније, Београд, 2001.
 Вуковић С., Корупција и владавина права, Београд, 2003.
 Гилмор В., Прљави новац, Београд, 2006.
 Грубач М., Телесна казна у Србији, Београд, 2004.
 Група аутора, Личност и политичка власт, Београд, 1989.
 Група аутора, Енциклопедија културе, Београд, 1993.
 Група аутора, Разарање друштва, Београд, 1994.
 Група аутора, Коментар Кривичног закона Републике Србије, Београд, 1995.
 Група аутора, Коментар Кривичног закона Савезне републике Југославије, Београд, 1995.
 Група аутора, Кривично законодавство Републике Србије, Београд, 2006.
 Димитријевић П., Прекршајно право, Београд, 2001.
 Димитријевић П., Јовашевић Д., Прекршајно право, Београд, 2005.

- Димитријевић В., Стојановић Р., Међународни односи, Београд, 1979.
- Ђорђевић Ђ., Прекршајно право, Београд, 2004.
- Ђорђевић М., Ђорђевић Ђ., Кривично право, Београд, 2004.
- Ђорђевић М., Радовановић М., Кривично право, Посебни део, 1975.
- Ђорђевић М., Практикум за кривично право, Посебни део, Београд, 1973.
- Ђошић М., Криминалистичка обрада кривичних дела примања и давања мита, Београд, 1971.
- Ђурђић В., Кривични поступак Србије, Ниш, 2005.
- Ђурђић В., Кривично процесно право, Ниш, 2006.
- Ђурђић В., Јовашевић Д., Практикум за кривично право, Књига друга, Посебни део, Београд, 2003.
- Ђурђић В., Јовашевић Д., Међународно кривично право, Београд, 2003.
- Ђурђић В., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 2006.
- Ђурић Ж., Модернизација и друштвене промене, Београд, 2004.
- Ђурић Ж., Јовашевић, М.Ракић, Корупција – изазов демократији, Београд, 2007.
- Живановић Т., Основи кривичног права, Општи део, Београд, 1910.
- Живановић Т., Основни проблеми кривичног права, Београд, 1930.
- Живановић Т., Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног правосуђа, Београд, 1967.
- Збирка судских одлука из области кривичног права, Београд, 1972.
- Златарић Б., Кривични законик у практичној примјени, Загреб, 1958.
- Илић Г. и др., Кривични законик Републике Србије са напоменама, Београд, 2006.
- Иванчевић Н., Систем безбедности Југославије – увод у теорију интегралне безбедности, Београд, 1993.
- Јањевић М., Трећи стуб Европске уније, Београд, 2003.
- Јекић З., Шкулић М., Законик о кривичном поступку са предговором и објашњењима, Београд, 2002.
- Јелачић М., Друштвено правни аспекти и методе супротстављања корупцији, Београд, 1996.
- Јелачић М., Прекршајно право – теорија и пракса, Београд, 2004.
- Јовановић Љ., Јелачић М., Прекршаји и привредни преступи, Београд, 1997.
- Јовановић Љ., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 1995.
- Јовановић Љ., Јовашевић Д., Кривично право, Општи део, Београд, 2002.
- Јовановић Љ., Ђурђић В., Јовашевић Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 2004.
- Јовашевић Д., Хашимбеговић Т., Злоупотреба службеног положаја, Београд, 2001.
- Јовашевић Д., Хашимбеговић Т., Пореска утаја, Београд, 2001.
- Јовашевић Д., Хашимбеговић, Систем пореских деликата, Београд, 2004.
- Јовашевић Д., Фалсификовање исправе – теорија и пракса, Београд, 1996.
- Јовашевић Д., Фалсификовање исправе у југословенском кривичном праву, Београд, 1996.
- Јовашевић Д., Прекршаји којима се повређују савезни прописи, Београд, 2000.
- Јовашевић Д., Коментар Закона о извршењу кривичних санкција Републике Србије са судском праксом и пратећим прописима и Закон о извршењу кривичних санкција Републике Црне Горе са пратећим прописима, Београд, 2000.
- Јовашевић Д., Привредни преступи у судској пракси, Практикум, Београд, 2001.
- Јовашевић Д., Коментар Закона о привредним преступима са судском праксом, Београд, 2001.
- Јовашевић Д., Коментар Кривичног закона СР Југославије, Београд, 2002.
- Јовашевић Д., Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом, Београд, 2003.
- Јовашевић Д., Збирка закона о прекршајима са коментаром и праксом, Београд, 2004.
- Јовашевић Д., Законик о кривичном поступку, Београд, 2004.

- Јовашевић Д., Злоупотреба службеног положаја и корупција, Београд, 2005.
- Јовашевић Д., Заштита животне средине, Београд, 2005.
- Јовашевић Д., Кривични законик Републике Србије са уводним коментаром, Београд, 2006.
- Јовашевић Д., Лексикон кривичног права, Београд, 2006.
- Јовашевић Д., Кривично право, Општи део, Београд, 2006.
- Јовашевић Д., Закон о извршењу кривичних санкција са коментаром, Београд, 2006.
- Јовашевић Д., Стевановић Д., Правни аспекти извршења кривичних санкција, Београд, 2007.
- Јовашевић Д., Гајић Гламочлија М., Проблем корупције у светлу заштите људских права, Београд, 2008.
- Кешетовић Ж., Социологија – избор текстова за раднике органа унутрашњих послова, Земун, 2002.
- Кин Ц., Медији и демократија, Београд, 1995.
- Кокољ М., Лазин Ђ., Имовинске санкције и мере у југословенском кривичном праву, Београд, 1986.
- Коларић И., Филозофија, Ужице, 1998.
- Кривокапић Б., Увод у право Финске, Београд, 2005.
- Лазаревић Љ., Кривично право, Посебни део, Београд, 1993.
- Лазаревић Љ., Коментар Кривичног законика Републике Србије, Београд, 2006.
- Лопандић Д., Оснивачки уговори Европске уније, Београд, 2001.
- Марјановић Ј., Политичке странке и модерна држава, Београд, 1999.
- Матић М., Мит и политика, Београд, 1982.
- Миљевић Б., Криминалистичка обрада деликата у привреди, Загреб, 1983.
- Митровић М., Увод у социологију и социологија права, Београд, 2007.
- Мрвић Петровић Н., Кривично право, Београд, 2005.
- Ненадовић М., Мемоари, Нови Сад, 1957.
- Николић Д., Кривични законик Кнежевине Србије, Ниш, 1991.
- Николић Д., Ђорђевић А., Законски текстови старог и средњег века, Ниш, 2002.
- Николић З., Криминологија са социјалном патологијом, Београд, 2000.
- Новаковић С., Уставна питања и закони Карађорђевог времена, Београд, 1907.
- Панковић М., Вјештачење код привредних деликата, Загреб, 1961.
- Папазоглу Д., Кривично право и правосуђе у Србији, Београд, 1954.
- Папеш Д., Привредна криминалистика, Загреб, 1986.
- Павловић Ђ., Јовашевић Д., Збирка пореских закона са коментаром, Београд, 2004.
- Пекић П., Корупција, Суботица, 1926.
- Петровић А., Криминалистичка методика, Земун, 1981.
- Петровић Д., Организовање злочиначког удружења, Београд, 1998.
- Пихлер С., Прекршајно право, Нови Сад, 2001.
- Подунавац М., Политичка култура и политички односи, Београд, 1982.
- Попер Ј., Антикорупцијски приручник, Београд, 2004.
- Прокопијевић М., Конституционална економија, Београд, 2000.
- Радовановић М., Злоупотреба службеног положаја или овлашћења, Београд, 1958.
- Радовановић М., Кривично право, Општи део, Београд, 1975.
- Радовановић М., Ђорђевић М., Кривично право, Посебни део, Београд, 1975.
- Радовановић Д., Булатовић А., Корупција, Београд, 2005.
- Радовановић Д., Булатовић А., Корупција и развој модерне српске државе, Београд, 2006.
- Ракић М., Безбедносна превентива, Београд, 2006.
- Симић И., Збирка судских одлука из кривичноправне материје, Београд, 1994, Друга књига 1998; Трећа књига 2000.

- Симић И., Петровић М., Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, 2002.
- Симић И., Кривични законик Републике Србије са краћим коментаром, Београд, 2005.
- Срзентић Н., Стајић А., Лазаревић Љ., Кривично право СФРЈ, Општи део, Београд, 1978.
- Стајић А., Вешовић М., Кривично право, Посебни део, Сарајево, 1987.
- Стајић Љ., Гилановић Ч., Основи безбедности, Београд, 1994.
- Стајић Љ., Основи безбедности, Београд, 2003.
- Стефановић З., Право Европске уније, Београд, 2003.
- Стојановић З., Перић О., Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Републике Црне Горе са објашњењима, Београд, 1996.
- Стојановић З., Перић О., Кривично право, Посебни део, Београд, 2000.
- Стојановић З., Коментар Кривичног закона СР Југославије, Београд, 2002.
- Стојановић З., Кривично право, Општи део, Београд, 2002.
- Шушњић Ђ., Дијалог као метода мишљења и начин живљења, Нови Сад, 1994.
- Тадић Љ., Наука о политици, Београд, 1988.
- Таховић Ј., Кривично право, Посебни део, Београд, 1961.
- Таховић Ј., Коментар Кривичног законика, Београд, 1962.
- Томановић М., Кривична дела корупције, Београд, 1990.
- Томковић Б., Анђелић М., Коментар Кривичног закона Републике Црне Горе, Подгорица, 1994.
- Чејовић Б., Кривично право у судској пракси, Посебни део, Београд, 1986.
- Чејовић Б., Миладиновић В., Кривично право, Посебни део, Ниш, 1995.
- Чејовић Б., Кривично право, Општи и посебни део, Београд, 2006.
- Чејовић Б., Међународно кривично право, Београд, 2006.
- Чубински М., Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије, Београд, 1934.
- Чубриловић В., Историја политичке мисли у Србији 19. века, Београд, 1958.

Инострана литература

- Ackerman S.R., Claudijus M., Ralić Glavaš D., Корупција i vlada, Zagreb, 2006.
- Ades A., Tella R., Competition and Corruption, Oxford University, Institute of Economics and Statistics, 1994.
- Allen M., Textbook on Criminal law, London, 2001.
- Alibrandi L., Il codice penale, Piacenza, 2004.
- Алибурић В., Улога медија у борби против корупције, Загреб, 2002.
- Анић Б., Голдштајн И., Рјечник страних ријечи, Загреб, 1999.
- Anticorruption in transition: a contribution to the police debate, Washington, 2000.
- Ascencio H., Decaux E., Pellet A., Droit international penal, Paris, 2000.
- Ashworth A., Principles of Criminal law, Oxford, 1999.
- Асприн Р., Мит и корупција, Загреб, 2003.
- Бачић Ф., Кривично право, Посебни део I, Загреб, 1979.
- Бачић Ф., Кривично право, Општи део, Загреб, 1986.
- Бачић Ф., Коментар Казненог законика Републике Хрватске, Загреб, 2005.
- Бачић Ф., Павловић М., Казнено право, Посебни део, Загреб, 2001.
- Бачић Ф., Шепаровић З., Кривично право, Посебни део, Загреб, 1982.
- Барбић Ј., Национални програм сузбијања корупције, Загреб, 2006.
- Бавцон Љ., Шелих А., Казенско право, Сплошниј дел, Љубљана, 2003.
- Беле И., Коментар Казенског законика, Сплошниј дел, Љубљана, 2001.

- Bernardini R., Droit penal special, Paris, 2000.
 Bernardini R., Droit penal general, Paris, 2003.
 Bishop N., The Swedish Penal code, Stockholm, 1999.
 Blei H., Strafrecht, Allgemeiner teil, Munchen, 1983.
 Bruner C., Corruption und Kontrolle, Koln, 1981.
 Cartier Bress J., Pratiques et controle de la corruption, Paris, 1997.
 Codice penale, Note richiami e indisi a curadi, Sofo Borghase, Giudici del Tribunale di Milano, Milano, 1952.
 Compendio di Diritto penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2004.
 Conte P., Droit penal special, Paris, 2003.
 Countering Public Sector Corruption, Public Management Servis, OECD, 1997.
 Criminal code of the Republic of Albania, Tirana 2002.
 Criminal code of the Republic of Tajikistan, Dushanbe, 2000.
 Деган В.Ђ., Павишић Б., Међународно казнено право, Ријека, 2005.
 Deisinger M., Kazenski zakonik s komentarjem, Posebni del, Ljubljana, 2001.
 Деренчиновић Д., Казненоправни садржаји у супростављању корупцији, Загреб, 2000.
 Деренчиновић Д., Коментар Конвенције УН против корупције, Загреб, 2005.
 Dine J., Gobert J., Cases and Materials on criminal law, London, 2000.
 Dobson P., Criminal law, London, 2002.
 Долапчиев Н., Наказатељно право, Софија, 1994.
 Dubolino P., Dubolino C., Il codice repertorio, Delle leggi Penali Speciali, Piacenza, 2004.
 Ђурђевић З., Коментар Закона о одговорности правних особа за казнена дјела, Загреб, 2001.
 Ebert U., Strafgesetzbuch, Heidelberg, 1993.
 Edwards A., Gill P., Transnational Organised Crime, London, 2003.
 Eisenberg U., Kriminologie, Munchen, 2001.
 Федосова И., Скуратова Т., Уголовниј кодекс Россијској федерации, Москва, 2005.
 Филипчић К., Јакулин В., Каракаш А., Корошец Д., Практикум за материјално казенско право, Љубљана, 1999.
 Finnish Penal Code, Finnish Ministry of Justice, Helsinki, 1996.
 Foregger E., Serini E., Strafgesetzbuch StGB, Wien, 1989.
 Freeh L.J., Hearing on International crime, Washington, 1996.
 Gattegno P., Droit penal special, Paris, 2003.
 Gatti G., Izzo F., Marino R., Questioni e Pareri di Diritto penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2003.
 Glazebrook P., Statutes on Criminal law, London, 2002-2003.
 Goepfinger H., Kriminologie, Munchen, 1997.
 група аутора, Корупција у одсуству владавине права, Сарајево, 2004.
 Harold K., Power and Society, New Haven, 1950.
 Hartley T.C., Temelji prava Evropske zajednice, Rijeka, 2004.
 Heaton R., Criminal law – Blackstone's Study pack, London, 2001.
 Heiddeneimer A., Johnston M., Le Vine V., Political Corruption, London, 1997.
 Herdegan M., Evropsko pravo, Rijeka, 2002.
 Хоровић С., Кривично право, Посебни дио, Мостар, 2003.
 Хорватић Ж., Шепаровић З., Казнено право, Посебни дио, Загреб, 1999.
 Хорватић Ж., Ново хрватско казнено право, Загреб, 1997.
 Хорватић Ж., Дјеловање међународних организација у сузбијању криминала, Загреб, 2002.
 Јакулин В., Казенско материјално право, Љубљана, 1995.
 Jescheck H.H., Lehrbuch des Strafrecht, Berlin, 1978.

- Јосиповић Т., Начела еуропског права у пресудама суда еуропске заједнице, Загреб, 2005.
- Камбовски В., Кривичен законик со кроток коментар и објаснувања, Скопље, 2002.
- Камбовски В., Казнено право, Посебен дел, Скопље, 2003.
- Камбовски В., Казнено право, Општ дел, Скопље, 2005.
- Klotter J., Edwards T., Criminal law, Cinsinnati, 1998.
- Корупција у одсуству владавине права, Сарајево, 2004.
- Коржанскиј М. Ј., Популарниј коментар Криминолногу кодексу в Украјини, Киев, 1997.
- Кос Д., Трипало Д., Коментар Закона о Уреду за сузбијање корупције и организираног криминалитета, Загреб, 2001.
- Крапац Д., Међународна казненоправна помоћ, Загреб, 2006.
- Крапац Д., Закон о казненом поступку, Загреб, 2006.
- Куртовић А., Томашевић Г., Основе казненог права и поступка, Сплит, 2004.
- Кузњецова Н.Ф., Решетников Ф.М., Уголовниј кодекс Испанији, Москва, 1998.
- Кузњецова Н.Ф., Серебренникова А.В., Уголовниј кодекс Шведарији, Москва, 2000.
- Larguier J., Larguier A. M., Droit penal special, Paris, 2002.
- Лазаревић Љ., Вучковић Б., Вучковић В., Коментар Кривичног законика Републике Црне Горе, Цетиње, 2004.
- Laws of the State of Israel, Special volume, Penal law, Jerusalem, 1977.
- Lolis N.V., Mangakis G., The Greek penal code, London, 1973.
- Маријан Р., Казнени закон, Загреб, 2006.
- Маријан Р., Збирка казненних закона, Загреб, 2007.
- Marino R., Petrucci R., Codice penale e leggi complementari, Napoli, 2004.
- Марјановић Г., Македонско кривично право, Општ дел, Скопље, 1998.
- Meško G., Anžić A., Corruption in Central and Eastern Europe at the turn of Millennium, Ljubljana, 2000.
- Мирић Ј., Демократија у посткомунистичким друштвима, Загреб, 1996.
- Модли Д., Коралић Н., Криминалистички рјечник, Тешањ, 2002.
- Molan M., Criminal law, Textbook, London, 2003.
- Nelken D., Collor Crime, Oxford Handbook of Criminology, 2000.
- Ненов И., Наказатељно право на Република Блгарија, Софија, 1992.
- Новоселец П., Крапац Д., Каракаш А., Устрезност класичнега казенскога права в погојих транзиције, Љубљана, 2003.
- Новоселец П., Опћи дио кривичног права, Загреб, 2004.
- Ofosu Amaah P.W., Soopramanien R., Upraty K., Combataion Corruption, Washington, 1999.
- Paglee C. D., Chinese Criminal Law, Peking, 1998.
- Павишић Б., Криминалистика, Ријека, 1997.
- Павишић Б., Модли Д., Веић П., Криминалистика, Загреб, 2006.
- Павишић Б., Веић П., Коментар Казненог закона Републике Хрватске, Загреб, 1999.
- Пенко Б., Стролиг К., Казенски законик з уводними појаснили, Љубљана, 1999.
- Петровић Б., Јовашевић Д., Кривично (казнено) право Босне и Херцеговине, Опћи дио, Сарајево, 2005.
- Петровић Б., Јовашевић Д., Кривично (казнено) право Босне и Херцеговине, Посебни дио, Сарајево, 2005.
- Петровић Б., Мешко Г., Криминологија, Сарајево, 2004.
- Pieth M., International Efforts to Combat Corruption, Washington, 1999.
- Poncela P., Droit de la peine, Themes, Paris, 2005.
- Привремени кривични закон Косова (UNMIK/Reg/2003/25 od 6. jula 2003. godine).
- Проески В., Кривичен законик, Објаснувања, коментари и судска практика, Скопље, 1998.

- Ракић М., Вејновић Д., Систем безбедности и друштвено окружење, Бања Лука, 2006.
- Рамљак А., Петровић Б., Основи криминалистике, Сарајево, 2004.
- Rassat M. L., Droit penal special, Paris, 2001.
- Rayer L., Wadsworth S., The Dutch Penal Code, Colorado, 1997.
- Rittler T., Lehrbuch des Oesterreichischen Strafrecht, Besonderer Teil, Wien, 1962.
- Rose Ackerman S., Corruption, A Study in Political Economy, New York, 1978.
- Rose Ackerman S., Claudijus M., Ralić Glavaš D., Корупција i vlada, Zagreb, 2002.
- Сачић Ж., Организирани криминалитет у Крватској, Загреб, 1997.
- Sauer W., System des Strafrechts, Besonderer Teil, Koln-Berlin, 1954.
- Savona E., Mezzanote L., Double Standards in Public Life: the Case of International Corruption, Kluwer, 1997.
- Сборник Наказатељни закони. Софија, 1995.
- Скуратов Ј.И., Лебедев В.М., Коментарији к Уголовному кодексу в Россијској федерацији, Москва, 1996.
- Spinellis D., Essays on criminal sciences, Athens - Komotini, 2001.
- Swedish Penal Code, National Council for Crime Prevention, Stockholm, 1990.
- Шелих А., Корошец Д., Материјално казенско право, Сплошниј дел, Јудикатура словемских содишч, Љубљана, 2000.
- Шпорчић М., Основе криминалистике, Загреб, 1999.
- Штимац Н., Против корупције, Загреб-Сарајево, 2000.
- Tencati A., I codici penali militari e le leggi complementari, Piacenza, 2004.
- Than C., Shorts E., International Criminal law and Human Rights, London, 2003.
- Томашевић Г., Крапац Д., Глушчић С., Казнено процесно право, Загреб, 2005.
- Томић З., Кривично право, Посебни дио, Сарајево, 2003.
- Trang D., Corruption & Democracy, Budapest, 1994.
- Уголовниј кодекс Россијској федерацији, Москва, 2005.
- Vauzelle M., Nouveau Code Penal, Dalloz, Paris, 1993.
- Веић П., Глушчић С., Основе казног права, Загреб, 2004.
- Вејновић Д., Политичка култура, Бања Лука, 2003.
- Vegon M., Droit penal special, Paris, 2002.
- Видаковић Мукић М., Опћи правни рјечник, Загреб, 2006.
- Жерјав Ц., Криминалистика, Загреб, 1986.
- Weber N., Wirtshaft und Gesellschaft, Berlin, 1923.

Dragan Jovašević, Niš

THE ROLE OF CRIMINAL SANCTIONS IN ESTABLISH AND PROTECT OF RULE OF LAW AND LAW STATE

Summary

The basic function (aim) of the criminal law, as the merit is its function of protection respectively providing some society protection and its values from the criminal. Its aim is providing existence of one society but its further development too. That's protection is realized in two ways: 1) prescribing of the men's behavior are

considered as criminal actions and 2) prescribing of the criminal sanctions and pre-conditions for their application towards such actions committers. That is a general and common function of any criminal law no matter what the society or country uses it as a mean for protection, independently of the period of time of its validity. At the same time that where is the main difference between the criminal laws among different countries. The criminal law is an instrument for the protection of some society and the system of its protected values at the specific grade of their development, and as so it is specific because it owns a number of the characteristics according to which the criminal law among different countries can be distinguished. So, the criminal law has as the aim, realizing dual function: 1) protection and providing the most important social goods and values from their breaking or threats, by committing criminal actions by the side of individuals or groups, so conservation of the existing relations that represent a statistic function and 2) follows the dynamics and development of the social relations and participates in their transformation, improving and protection.

Key Words: Law, Criminal Offence, Responsibility, Court, Sanctions